OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Esikunta/EU- ja kansainväliset asiat
Erityisasiantuntija Jussi Mäkinen

Lausunto

25.9.2025

Eduskunnan lakivaliokunnalle

EJ 4/2025 vp – E 17/2019 vp

Valtioneuvoston selvitys: Komission vuoden 2025 oikeusvaltiokertomus

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston E-jatkokirjeestä koskien komission heinäkuussa 2025 antamaa tiedonantoa ”Oikeusvaltiokertomus 2025 – Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa” (COM(2025) 900 final). Oikeusministeriö on osallistunut valtioneuvoston selvityksen valmisteluun.

Kyseessä on Euroopan komission kuudes kertomus oikeusvaltiotilanteesta Euroopan unionissa. Kertomus koostuu EU:n tilannetta kokonaisuutena tarkastelevasta tiedonannosta ja jokaista jäsenmaata koskevasta maakohtaisesta luvusta, mukaan lukien jäsenmaille osoitetut suositukset. Komissio on myös arvioinut jäsenvaltioiden edistymistä viime vuonna oikeusvaltiokertomukseen sisältyneiden suositusten noudattamisessa. Oikeusvaltiokertomus kattaa edellisvuosien tapaan neljä temaattista aihealuetta: 1) oikeuslaitos, 2) korruptiontorjunnan kehys, 3) tiedotusvälineiden vapaus ja moniarvoisuus sekä 4) hallitusjärjestelmän osien keskinäiseen valvontaan liittyvät institutionaaliset asiat. Kertomus on laadittu tiiviissä yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa ja se tukeutuu erilaisiin kansallisiin, kansainvälisiin ja muihin lähteisiin.

Monet kertomuksessa käsitellyistä kysymyksistä kuuluvat oikeusministeriön ja sen hallinnonalan toimialaan ja oikeusministeriö on osallistunut E-jatkokirjeessä kuvattuun kertomuksen valmistelumenettelyyn toimittamalla kirjallisia vastauksia komission kysymyksiin sekä osallistumalla komission maatarkastukseen.

Komissio esittää jokaisen jäsenvaltion maaraportissa erinäisiä myönteisiä kehityssuuntia sekä kehittämiskohteita. Suomea koskevassa maakohtaisessa luvussa päähuomio on sama kuin edellisvuosien raporteissa: Suomessa oikeusvaltioperiaate toteutuu kokonaisuudessaan hyvin ja aiempien vuosien tapaan Suomen oikeusjärjestelmän riippumattomuus ja vähäinen korruptio on huomioitu myönteisessä valossa. Suomen maaraportin sisältöä on selostettu E-jatkokirjeessä.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Jäsenvaltioille osoitetut suositukset

Oikeusvaltiokertomukseen on vuodesta 2022 alkaen sisältynyt jäsenmaille kohdennettuja maakohtaisia suosituksia. Suositusten tehtävänä on auttaa ja tukea jäsenvaltioita niiden pyrkimyksissä edistää käynnissä olevia tai suunniteltuja uudistuksia ja auttaa niitä tunnistamaan, missä mahdollisesti tarvitaan parannuksia tai jatkotoimia viimeaikaisiin muutoksiin tai uudistuksiin. Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksessa komissio arvioi, että jäsenvaltiot ovat toteuttaneet 57 % vuonna 2024 annetuista suosituksista kokonaan tai osittain.

Suomi sai vuoden 2025 kertomuksessa neljä suositusta, jotka vastaavat aiheiltaan pitkälti vuonna 2024 annettuja suosituksia. Suomelle suositellaan vuoden 2025 kertomuksessa, että se:

- edistää lautamiesten nimitysuudistusta ottaen huomioon oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevat eurooppalaiset vaatimukset;
- vie ulkomaisen lahjontarikoksen määritelmän tarkistamista eteenpäin;
- jatkaa toimia ministereihin ja ylimpiin virkamiehiin sovellettavan lahjomattomuus- ja vastuuvelvollisuuskehyksen lujittamiseksi hyväksymällä heitä koskevat käytännesäännöt;
- edistyy viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain uudistamisessa, jotta voidaan varmistaa asiakirjojen tosiasiallinen saatavuus ottaen huomioon virallisten asiakirjojen julkisuutta koskevat eurooppalaiset vaatimukset.

Vuoden 2024 oikeusvaltiokertomuksessa Suomelle suositettiin lisäksi, että se ”jatkaa oikeusvaltion takeita ja oikeuslaitoksen kehittämistä käsittelevän työryhmän työtä oikeuslaitoksen riippumattomuuden vahvistamiseksi ja oikeussuojan laadun parantamiseksi”. Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksessa komissio katsoo, että tämä suositus on pantu kaikilta osin täytäntöön.

Suomelle osoitetut suositukset osoittavat, että tehokkaat tuomioistuimet, korruption torjunta sekä asiakirjajulkisuuden edistäminen ovat tärkeässä asemassa osana oikeusvaltioperiaatteen vahvistamista. Suositukset huomioidaan näihin toimiin liittyvissä kansallisissa prosesseissa. Alla selostetaan tarkemmin oikeusministeriön toimialaan kuuluvien suositusten tilannetta.

Suomi jatkaa suosituksen mukaisesti **lautamiesten nimitysjärjestelmän uudistamista**. Nykyinen hallitus on ohjelmassaan sitoutunut etsimään nykyiselle valintamenettelylle vaihtoehtoja siten, että puolueet irrotetaan valintamenettelystä. Oikeusministeriössä laadittiin arviomuistio lautamiesten valintatavasta vuonna 2023. Toistaiseksi ei ole ollut rahoitusta uudistuksen toteuttamiseen. Vaihtoehtojen selvittämiseksi on päätetty arvioida myös mahdollista luopumista lautamiesjärjestelmästä. Asiaa koskeva arviomuistio valmistui 17.4.2025. Lausuntotiivistelmä arviomuistiosta on julkaistu 1.9.2025.

Suomi jatkaa suosituksen mukaisesti **korruptionvastaisia** toimia. Valtioneuvosto hyväksyi 12.6.2025 periaatepäätöksen korruptionvastaisesta strategiasta ja toimenpideohjelmasta vuosille 2025–2027. Korruption torjuntaan liittyviä lainsäädäntöhankkeita, ml. **ulkomaisen lahjontarikoksen määritelmän tarkistaminen**, on tarkoitus edistää EU:n korruptiontorjuntadirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä, joka on vielä neuvoteltavana. Neuvosto hyväksyi neuvoston yleisnäkemyksen direktiiviehdotuksesta kesäkuussa 2024. Parhaillaan direktiiviehdotuksesta on käynnissä trilogineuvottelut Euroopan parlamentin kanssa. Direktiiviehdotusta on käsitelty eduskunnassa tunnuksella U 48/2023 vp.

Ministereiden lahjomattomuutta ja vastuuvelvollisuuksia koskien menettelysääntöjen osalta ei ole tehty päätöksiä. Kansalliseen korruptiontorjuntastrategiaan ja sen toimenpideohjelmaan (2025–2027) sisältyy toimenpide, jonka mukaan vuoden 2025 aikana on tarkoitus koostaa ministereille suunnatut korruptiontorjunnan ja integriteetin edistämisen kannalta keskeiset ohjeet erilliseksi asiakirjaksi.

Työtä **julkisuuslain uudistamiseksi** on jatkettu. Oikeusministeriön asettaman lain uudistamista valmistelevan työryhmän toimikausi päättyi lokakuussa 2023 ja työryhmänmietintö julkaistiin joulukuussa 2024. Työryhmän mietintö oli lausuntokierroksella vuodenvaihteesta kevääseen 2024. Lausuntopalautteen arvioinnin jälkeen uudistamistyötä on päätetty jatkaa selvittämällä vielä lain salassapitoperusteiden muutostarpeet. Tätä varten käynnistettiin uusi lausuntokierros keväällä 2025. Lausuntopalautteen perusteella arvioidaan tarvetta mahdollisille lisäselvityksille, jonka jälkeen siirrytään työryhmätyöskentelyyn.

Yleisiä huomioita

Kertomus tarjoaa pohjaa jäsenvaltioiden väliselle vuoropuhelulle ja parhaiden käytäntöjen tunnistamiselle. Lisäksi se tarjoaa pohjaa kansalliselle keskustelulle. EU-tason keskusteluiden osalta Suomi on pitänyt tärkeänä, että oikeusvaltioteemasta keskustellaan myös EU:n oikeusministereiden kesken ja oikeusministerit ovatkin keskustelleet kertomuksesta ja sen eri temaattisista kokonaisuuksista. Eri neuvostokokoonpanoissa käytävät keskustelut voivat syventää EU:ssa käytävää teemakohtaista oikeusvaltiokeskustelua ja tehostaa oikeusvaltiokertomuksen hyödyntämistä.

Komission puheenjohtajan Ursula von der Leyenin poliittisissa suuntaviivoissa (2024–2029) korostetaan oikeusvaltiokertomukseen pohjautuvan dialogin tuoneen edistystä. Suuntaviivojen mukaan oikeusvaltiokertomusta tullaan edelleen kehittämään ja osa uudistuksista on jo integroitu vuoden 2025 kertomukseen.

Suuntaviivojen mukaan tulevaisuudessa liittymisneuvotteluja käyvät ehdokasmaat otetaan mukaan oikeusvaltiotarkasteluun, kun ne ovat siihen valmiita. Vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksessa todetaan, että laajentumisprosessissa olevat maat otetaan mukaan tarkasteluun, kun ne ovat edenneet oikeusvaltiouudistuksissa ja laajentumisprosessissa. Vuoden 2025 kertomus sisältää vuoden 2024 kertomuksen tapaan maakohtaiset luvut neljästä laajentumisprosessissa pisimmälle edistyneestä EU-ehdokasmaasta Albaniasta, Montenegrosta, Pohjois-Makedoniasta ja Serbiasta. Suomi on suhtautunut myönteisesti ehdokasmaiden sisällyttämiseen EU:n oikeusvaltiokertomukseen ja katsoo, että sitoutuminen EU:n oikeusvaltiovälineisiin voi osaltaan edistää ehdokasmaiden sitoutumista yhteisiin arvoihin.

Lisäksi suuntaviivoissa tuodaan esille oikeusvaltiokertomuksen tarkastelun ulottaminen myös sisämarkkinoihin. Vuoden 2025 kertomus sisältääkin sisämarkkinaulottuvuuden, joka ei kuitenkaan muodosta omaa temaattista pilariaan, vaan sitä on tarkasteltu osana muita kertomuksen kokonaisuuksia. Lisäksi poliittisten suuntaviivojen mukaisesti komissio pyrkii luomaan tiiviimmän yhteyden oikeusvaltiokertomuksen suositusten ja EU-rahoituksen välille. Näitä uudistuksia komissio selventää tulevasta monivuotisesta rahoituskehyksestä (2028–2034) antamissaan ehdotuksissa. Myös nykyisen EU:n rahoituskehyksen (2021–2027) rahoitusinstrumentit tukevat oikeuslaitoksen ja kansalaisyhteiskunnan

valmiuksien vahvistamista oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämisessä ja tarjoavat teknistä apua kohdennettuihin uudistuksiin (esim. kansalaisten, tasa-arvon, oikeuksien ja arvojen ohjelma (CERV) ja oikeusalan ohjelma).